

7. Юсько І.М. Спільні та відмінні риси судової і досудової медіації у спорах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. Вип. 152. С. 79–86.

Соха Анастасія

Науковий керівник – доц. Чин Руслана

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АСЕРТИВНОСТІ

Дослідження проблеми формування навичок асертивної поведінки є особливо важливим у дітей старшого шкільного віку, адже саме цей період є значущим у становленні особистості та формуванні її світогляду. У цей період вирішуються найважливіші питання, пов'язані із самовизначенням, вибором професії і життєвого шляху, вміння брати відповідальність за себе і свій вибір, прийняття нового статусу в сім'ї і суспільстві.

Старший шкільний вік характеризується як критичний, переломний період життя людини, який пов'язаний із зміною всіх систем організму, розвитком психічних функцій, перебудовою особистості, поведінки, статевим формуванням. Від успішності вікових та гендерних перетворень залежить благополуччя міжособистісної взаємодії, зокрема з представниками іншої статі та розвитку особистості загалом. Тому дослідники приділяють велику увагу вивченню гендерних особливостей та пов'язаних із ними проблем.

Огляд психологічної літератури показав, що деякі автори сконцентровані на відмінностях в емоційній сфері і зазначають, що хлопці більш стримані та не прагнуть показувати свої емоції навіть близьким друзям [1, с. 72]. Дівчата, навпаки, не приховують своїх емоцій та не соромляться їх демонструвати [2]. Вони чутливіші, чуйніші, емпатійніші, їх здатність співпереживати іншим вище, ніж у хлопців.

Зокрема В. Геодакян виділив дві різні форми реагування: чоловічу та жіночу. Він вважає, що якщо поведінка чоловіка в конфлікті має вибуховий характер, то жінка у своїй поведінці може гнучко поєднувати кілька стратегій та використовувати їх залежно від ситуації. З цієї причини адаптивні здібності жінок дещо вищі. Дослідниками виявлено стійкі гендерні відмінності щодо агресивності, яка проявляється частіше у хлопців, аніж у дівчат. Водночас показники тривожності значно вищі у дівчат, порівняно із хлопцями [3].

Прагнення до лідерства, влади, переваги, властиве у більшій мірі хлопцям та не виключає використання агресивних стратегій при їх досягненні. Прагнення до міжособистісної взаємозалежності у стосунках супроводжує переживання дівчатками занепокоєння та тривожних станів.

Деякі автори сходяться на думці, що підлітково-юнацький вік відрізняється прагненням самоствердження, тобто утвердження власної значущості цінності «Я». Н. Харламенкова

виділяє стратегії самоствердження, які використовують підлітки та юнаки у своїй поведінці: невпевнена, домінантна, конструктивна [4].

Асертивність є важливою якістю, що сприяє впевнено і з гідністю відстоювати свої права, не зневажаючи, при цьому, прав іншої людини, та здатністю, що визначає можливість самостійно регулювати власну поведінку незалежно від зовнішніх впливів та оцінок [4].

Дівчата більшою мірою, ніж юнаки, сприймають асертивну поведінку як соціально схвалену. Юнаки настільки ж часто виявляють асертивність у поведінці, як і дівчата, проте не завжди вважають прийнятною таку поведінку.

Для дівчат більш прийнятно, якщо люди здатні зміцнити, утвердити свою позицію: щиро, чесно заперечити чи висловити свої потреби, почуття, бажання, надати підтримку та схвалення. Також для дівчат більш прийнятно і власне емоційне вираження своїх почуттів, бажань та вимог, ніж для юнаків. Юнаки більш стримані, і меншою мірою вважають прийнятним для себе відкрите вираження своїх почуттів та бажань. Велика прийнятність асертивності у дівчат, у порівнянні з юнаками, може пояснюватися культурними настановами. Емоційне вираження у більшій мірі є характерним для дівчат, тоді як для юнаків краща незворушність та стриманість. Можливо, дівчата відчувають більше позитивних емоцій, спостерігаючи за іншими людьми та наслідуючи їх асертивну поведінку. П. Лафренсьє зазначає, що для дівчат більш властиво звертатися за допомогою до інших, прямо чи опосередковано висловлювати свої прохання, тоді як для юнаків краще проявляти себе у діях [5].

Гендерні ролі та очікування від різних статей можуть сильно впливати на прояв асертивності у старшому шкільному віці. Однак, важливо звернути увагу на те, що асертивні навички є важливі як для хлопців, так і для дівчат.

Оскільки розвиток асертивних навичок є важливим елементом соціальної компетентності, то психологи та батьки повинні сприяти розвитку асертивності у дівчат та хлопців, сприяти самостійності та відповідальності за власні дії. Ефективним методом розвитку асертивної поведінки, на думку науковців, є соціально-психологічний тренінг. Відтак, перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці тренінгової програми розвитку асертивності у старшому шкільному віці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мікеле Джаннантоніо. Чи зі мною все гаразд? Самоповага та асертивність, пер. Костянтина Зінченка. Київ, Свічадо. 2020. 168 с.
2. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/427530.pdf (дата звернення 5.11.2023)
3. Соболева К. В. Психологічні особливості децентрації у ранньому юнацькому віці : дис. канд. псих. наук. Київ, 2015. 273 с.
4. Жданова Т. Асертивна поведінка. Київ: Видавництво «Артек», 2019. 192 с.
5. Jinsi A. J. Self Assertiveness and Emotional Intelligence of Higher Secondary Students / A. J. Jinsi // Unpublished M. Ed dissertation. Farook Training College: University of Calicut. 2006 .